

Vprašanje 66. Tukajšnji čebelarji trdijo, da je krastača škodljiva čebelam, ker se usede blizu ulnjaka in tam lovi čebele. Ali je to res? (A. T. učitelj v O. na Primorskem.)

Odgovor: Krastače res love čebele in so jim zato škodljive.

Vprašanje 67. Imam v hišni sobi mravljinke, ki so uže sedaj pričeli laziti. Kako naj jih odpravim? (Fr. A. v P.)

Odgovor: Mravljinke je težko iz sobe odpraviti, dokler se mravljišča ne ugonobe. Mravljišča so pa v starem strohnelem lesu. zatoraj ga je treba odstraniti ter nadomestiti z novim. Ako mravljinci pridejo od zunaj, treba jim je pot preprečiti s tem, da se zamaše luknje, skozi katere dohajajo. Potresanje s soljo, pepelom itd. neki tudi pomaga. Najgotoveje pa pomaga scalnica, če se ž njo namažejo tisti prostori, koder lazijo mravljinci, to je pa v sobi seveda težko narediti.

Vprašanje 68. Imam lepo jablan, katera je l. 1887. in 1888. zelo bogato obrodila, leta 1889. pa pričela pešati, listje ji je zrumenelo, in bojim se, da ne pogine. Jeseni sem zemljo okopal do korenin; je li bilo to prav, in kaj naj naredim? (Fr. A. v P.)

Odgovor: Pri Vas je ravno nasprotno od tega, kar odgovarjamo na 62. vprašanje. Vsled slabega pritiska soka je drevo močno rodilo in se tudi uneslo. Ni bilo prav, da ste korenine odkopali, hitro jih zopet zaspate, in sicer s prav dobro gnojno zemljo. Razen tega pa drevo pomladite, t. j. skrajšajte mu veje, da bode moglo mnogo novih poganjkov pognati ter se sčasoma zopet opomore. Kadar drevo močno rodi, vselej mu še tisto jesen dobro pognojite.

Vprašanje 69. Če je imela goveja živina uši, odpravili smo jih precej s svinjsko maščobo ali tabakovo vodo. Pri enem volu se pa to sedaj noče posrečiti. Kaj bi bilo še brez škode poskusiti? (L. v K.)

Odgovor: Naši kmetovalci imajo za jako zanesljivo sredstvo olje farških kopic. Gotov pripomoček je pa maža od živega srebra (siva žavba), a je strupena. Vola je tako privezati, da se ne more lizati, a tudi druga goved ne sme do njega. Mažo je dobro pod dlako vdrgniti. To naredite zjutraj, zvečer pa vola z milnico (žajfnico) dobro izperite. To gotovo in najhitreje pomaga. Sicer pa dobro oskrbovana živina, zlasti čiščena, nikdar ne dobi uši.

Vprašanje 70. Imam na vrtu polno mravljincev, kateri mi lazijo po drevju. Izkušal sem uže razna sredstva, da bi jih odpravil, a ne posreči se mi. Kaj naj še poskusim? (J. Š. v P.)

Odgovor: Mravljinci drevju niso škodljivi, ampak pokončavajo mnogo mrčesov (ušic). Res hodijo na sadje, a le na pričeto, celega se nikdar ne lotijo. Francoski in laški vrtnarji pod svoje pritlikavce umetno stavijo mravljince. Odpravite jih pa s takega prostora, ako v zemljo

zakopljete kako mlado vredno ribo. Riba, ki gnije, dela smrad, ki gotovo prežene mravljinke.

Vprašanje 71. Na Štajerskem sejejo v obče deteljno seme štajerske detelje med oves. Kadar posajeni oves z brano podvlečejo, posejejo deteljno seme. Bi li ne bilo pametneje, deteljno seme takrat posejati, kadar je oves že izcimil in iz zemlje pognal. (Št. K. v M. na P. Štaj.)

Odgovor: Ako bodete deteljo sejali, kadar je oves šele izcimil, morate jo seveda z brano podvleči, a pri tem bodete močno škodovali mlademu ovsu, ki ima še jako slabe koreninice. Drugače je s setvijo na ozimno, dobro ukoreninjeno žito; ako njega prevlečete z brano, hasni mu to še celo jako dobro. Razen tega je pa ob deteljni setvi tudi važno, da se zgodaj zvrši, ker imate potem uže prvo leto tem boljšo košnjo. Na Kranjskem sejejo nekateri deteljo celo na sneg in se zelo hvalijo. Naša detelja je pa tudi malo občutljiva, zato kranjsko deteljo še vedno radi kupujejo.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

158.

Melbourne. Pot v Castelmaine. Kitajci.

Res se je čuditi tem Kitajcem v Avstraliji! Srečavaš jih navadno na mestih, katere so Evropejci radi nedostatka prihodkov uže davno opustili. Tu ti delajo v potu svojega obraza. Pri delu so vstrajni in znajo izbornost iskati zlato, v čemer tudi Evropejca daleč nadkriljujejo. Razen tega so jako prebrisani in izurjeni v trgovanju. Tudi so jako zmerni v jedi in pijači, kar je prva njihova krepost. Ubožni Kitajci jedó navadno samo na kropu kuhano rižo brez začimbe. Ker se držé svojih navad in se sploh s premislekom upirajo vsemu, kar ni domače, zato jih vse od kraja prezira. Zlatokopi evropski so uže več potov poskušali, da bi to mongolsko pleme od tukaj odgnali, ali se ne dade premakniti. Tudi vlada angleška je s svoje strani učinila, kar je vedela in znala, da bi jih izrinila, ali jih ne more.

Tako na primer je moral vsak Kitajec preden je stopil na tla naselbine viktorijske in novojužnowaleske, plačati deset liber šterlingov vstopnine. Ako je hotel zlato kopati, odmerila mu je vlada dosta večja plačila, kakor diggerjem evropskim. Tudi to ni izdalo. Da bi v takovih okoliščinah tudi ubožnim Kitajcem bilo možno kopati zlato v teh končinah, žrtvoval se je navadno ta ali oni bogataš kitajski, in nabravši 50 do 100 svojih rojakov, odpravil se je ž njimi ali sam v Avstralijo, ali pa je poslal svojega nadzornika. Na ta način so postali

tako rekoč njegovi tlačani. Živil jih je, nakupil jim potrebnega orodja, nadziral njihovo delo, a oni so mu dajali pogojeno svoto od svojega zaslužka toliko časa, dokler so se odkupili. Kitajski bogataši so pri tem navadno dobro grebli. Pozneje je ubogim Kitajcem prišla pametna misel v glavo. Izkrkali so se v koloniji južne Avstralije, kjer še ni bilo zlatih kopanin, in tu so se smeli brezplačno in brez vseh zaprek naseliti. Ali kmalu so jo pobrali naprej. Z glavnega mesta Adelaide so šli in brez zadržka prišli naposled v Viktorijo in Novi južni Wales, in začeli so kopati, kakor da je vse v redu. Ko so pozneje uradi to osledili, začela je policija po jastrebovo na Kitajce paziti, in kedar je zalotila tako karavano, zahtevala je toliko globo, da je niso z lepega pozabili.

Kakor sem uže omenil, živa duša diggerska ne more trpeti Kitajcev. Zato si povsodi, kamorkoli dojdejo postavijo šatore skup, nekoliko v stran od ostalih stanovnikov. Njihovo četvrtje se koj spozna po zunanjej nesnagi od ostalih četvrtij mestnih. Dobiš pa Kitajce po vsej Avstraliji, po vseh kopaninah, po mestih, na stajah, v gojzdi in po nepreglednih planotah. Kedar dojdejo s Kitaja, hodijo še golonogi, v širokih hlačah od temnomodre robe, v suknji tudi od take robe, in s čudnim klobukom na glavi. Po hrbtu jim visi kita. Kedar si opomorejo, nosijo se kot ostali stanovniki. Žensk je tu malo, in po obrazu skoro ni moči razpoznati žensko od možaka, kajti nisem še videl v obraz poraščenega Kitajca. Tudi ženske nosijo modre hlače in dolgo modro suknjo, kito pa imajo lepo zvito in zapeto; razen tega nosijo dolge naušnice. V Melbournu je mnogo kitajskih trgovcev. Imajo tu svoj tempelj. V prostranej dvorani kitajske kavane stojé velika sedala. Kedar hočejo Kitajci opij povživati, posedejo in se zazibljejo v krasne sanje. Videl sem tu tudi njihovo največjo slavnost, pri kateri so žrtvovali prasiča. V Kitaju ga sežgo do celega, tu pa so prebrisanejši, imeli so ga na ognju samo toliko časa, da se je opekel, potem so ga ubogi Kitajci pojeli.

V tukajšnjih kopaninah smo dobili tudi več Nemcev, ki so nam zelo tožili; da ni zaslužka. Ko smo jim povedali, da tudi mi hočemo tu poskusiti srečo, dejali so nam, da smo ob pamet. Za nami so prihajali še drugi srečelovci, ki v Melbournu niso mogli dela dobiti. Ali ko so videli, da nikamor ne kaže, vračali so se zopet v Melbourne. Guvernement se je bal, da ne bi radi prevelikega navala ljudi nastali nemiri, toraj je dal delati ceste, drobiti kamenje in drugo tako, ali tudi to ni dosta izdalo.

Tudi mi smo ta kraj kmalu zapustili, samo eden je ostal na delu pri nekem nemškem črevljarju. Pot nas je vodila vedno po ravnini do Castelmaina. Ravnina ta je sprvega ozka, pa se bolje razširja proti Castelmainu. Po vsej dolžini je z jaški in kupi kamenja kakor posejana. Ob svojem času je tu delalo mnogo ljudi, in v Castelmainu smo dobili še mnogo Kitajcev. Mestece je imelo zgolj navadne stane, z drogovi in plaht narejene

in po navršjih so plapolali visoki ognji, pri katerih so diggerske žene kuhale. Te kopanine so bile nekdanj najbogatejše v naselbini viktorijske, ali ta čas so bile uže do dobrega izpraznjene.

Uro od tu se je ubijalo nekaj Ircev v starih, od lastnikov uže davno opuščenih jaških. Tu smo se namenili tudi mi poskušati. Nakupivši še nekaj potrebnega orodja, zlasti za pranje zlata, kakor smo to videli pri drugih diggerjih, šli smo ročno na delo. Nekaj dni smo vzdržali pri težavnem delu, ali ker nobeden ni prav dobro razumel pranja, dobili smo malo zlata, komaj za kruh. Drugovom mojim je pošla potrpežljivost in zato so sklenili, da se vrnejo v Melbourne. vsak k svojemu rokodelstvu. Kmalu na to so odšli.

Ostal sem sam, brez druga, brez prijatelja. Ali vendar se mi ni poljubilo vrniti se v Melbourne, saj sem vedel, kako je tam. Zato sem sklenil za trdno, da hočem prodirati v notranjo krajino.

159.

V Ballaratu.

Potovanje je bilo čim dalje tem težavnejše, zlasti radi deževja; le sem brodil po vodi, le sem gazil po blatu. Tu in tam ob potu sem naletel na posamezno gostilnico, ali vse je bilo izredno drago, kar sem kupil; tukajšnji gostilniki odirajo potnike, da je joj. Ako nečeš jesti in piti pri njih, neradi ti dajo streho, a če te vendar sprejmejo, plačati moraš dvakrat toliko. Samo za streho zahtevajo po 2½ šil., za večerjo tudi toliko, in zopet toliko za kosilo, potem še za žgano pijačo, ki jo prinesó vsakemu, četudi je ni naročil. Tako imaš zjutraj računa 7 ½ šil.

Da bi se ogibal takim nepotrebnim stroškom, gledal sem vsakega dne, da do večera pridem k gojzdu. Pri ognju sem sušil premočeno obleko, kuhal čaj, in včasih spekel kruh v pepelu; spat sem šel v votlo drevo. Slabeje se mi je godilo, kedar nisem mogel priti do gojzda, in sem moral prenočiti pod milim nebesom na planoti. Take noči so mi bile vselaj neprijetne. Zavrt v svoj ameriški plašč, ki sem ga kot dragocen spomin z vojske mehiške s seboj prinesel, prebdel sem navadno vso drago noč, in zjutraj je bilo treba zopet potovati. Na ta način sem prebil več dni na potovanju, da sem slednjič pripotoval ves raztrgan v Ballarat. Tu so bili pred časom najbogatejši zlati rudniki v naselbini viktorijske.

Obstal sem pred gostilnico „Napier Hotel“, in sem sedel pod leseno lopo, kjer so potniki konje privezavali. Tu sem mirno jedel kos kruha in premišljal, kamo pojdem spat. Mračilo se je, in radi vode in blata ni kazalo nikamor hoditi. Kar opazim malo v stran blizu reke kos stare strehe. Šel sem tje. Komaj sem se dobro vsedel na svoj ranec, kar zagledam jezdnege policaja. Ko me opazi, koj se spusti proti meni. Treba povedati da so avstralijski policaji skušeni in izobraženi možje.

Odgovoril sem na vsa navadna vprašanja. Ker me je še vedno izpraševal to in ono, povedal sem mu odkrito, da ne morem iti v gostilnico spat, ker nimam odveč denarja. Učinil bi mi toraj veliko prijaznost, ako bi me spremil na policijo. Menil sem namreč, da imajo kakor po večjih mestih ameriških, tako tudi tu na policiji prostore, kjer morejo ubožni ljudje na suhem in gorkem počivati in spati. Policaj je razvidel s tega, da sem tujec. Začel mi je uljudno razlagati, da takih javnih prostorov v Avstraliji do sedaj še ni, in če bi me patrolja po noči tu zalotila, koj bi me pobrala. On je sicer še le nedavno prišel v ta kraj, ali mu je dolžnost, da mi poskrbi streho. Stopila sva toraj na ulico. Dva čedno oblečena moža sta prišla mimo in glasno po nemški govorila. Policaj očitvidno pomirjen, namigne gospodoma in odide. Gospoda res obstaneta, premerita me od glave do nog in poprašata, kaj bi rad. Povedal sem jima, da sem tujec, in ker je uže pozno, prišel bi rad pod streho.

„Kdo ste?“

„Čeh.“

„Od kodi?“

„Iz T.“

„Also auch ein Böhme!“

Nekaj sta zamrmrala, zgenila z rameni, in pustila me v temi in v dežju na ulici. Premišljal sem, kaj mi je početi. V tem me lopi nekdo od zadaj po rami in popraša, čemu tako zamišljen stojim. Povedal sem mu, kako mi je. Tujec se je razjezil. Bil je Šved od Karlskrona, kakor sem pozneje izvedel. „Saj sta Vaša rojaka“, dejal je s trdo besedo, pa sta Vas pustila! Eden je Čeh od Kraljevega Gradca in je tu zdravnik, eden je Prus in advokat. Idite toraj z menoj.“ Peljal me je v hotel „princ Albert“ pod streho.

Drugega dne je še vedno lilo. Ko sem se odpravljaj pot, na začel mi je kuhar odgovarjati. „Potrpajte, v dveh, treh dneh se bode zvedrilo.“ Opazil je tudi, da imam ožuleno nogo radi dolge in težavne hoje. To je vzbudilo v njem sočutje. Ostal sem toraj v gostilnici. Kuhar me ni pustil iz kuhinje in je tri dni po bratovski delil z menoj svojo jed. Hotel sem si tudi mesto ogledati. Pri „Napieru“ zagledam od daleč mnogo ljudi v gruči, ki so se živo razgovarjali. Šel sem k njim in sem izvedel, da govoré ob umoru, ki se je zgodil to noč.

Včeraj namreč je prišel v Ballarat nek digger z zlatih rudnikov od Mount-Ararata, in je prinesel seboj znatno množino zlata. Kakor diggerji avstralijski sploh, ki prihajajo na gotove čase v mesta, tako si je hotel tudi naš digger narediti par kratkočasnih dnij in se je nastanil pri „Napieru“. Tu je jedel in pil in igral pozno v noč. Našel je tudi več veselih drugov. Kateri so pili in jeli pri njem. Vodili so ga iz gostilnice v gostilnico, in slednjič so ga vlekli v hišo, v katerej so stanovala mlada dekleta irska. Tu se je bahal s svojim bogastvom, dokler se je drugim poljubilo. (Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Železnikov. (Javna zahvala.) Visoki dež. odbor kranjski je že lanskega leta podaril za tukajšnje hirajoče siromake eno izmed vstanovljenih cesar Franc Jožefa I. hiralnih štipendij za 30 gld. Zdaj nam je pa zopet poslal 10 vreč (žakljev) turšice (1000 kil) za razdelitev med uboge. Podpisano županstvo izpolni le svojo dolžnost, ako vis. dež. odboru za ta znamenita darova izreče v imenu ubogih najtoplejše, najpriserčnejšo zahvalo. Bog ohrani naši deželi na kermilu še dolga dolga leta take blage gospode, ki tako očetovsko in ljudomilno skrbijo za bedne siromake naše dežele!

Županstvo Železnike 21. marcija 1890.

Jos. Levičnik, župan.

Iz Ljubljane. — Gospod deželni predsednik baron Winkler odpeljal se je včeraj dopoldne na Dunaj, kjer se poleg obilnega družega posla, namerava pokloniti tudi presvitlemu cesarju.

— Tukajšnji vojaški poveljnik fml. vitez Keil, namerava, kakor čujemo, prestopiti v stalni pokoj.

— Lakota in pomanjkanje v deželi Kranjski je še vedno huda mora, ki nas tlači. Čas je, da se težko prizadetim pošlje izdatnejša pomoč, ali se jim nakloni vsaj zaslužka, nujno je, da se težko prizadetim kmetovalcem nemudoma pomaga s semenskimi sadeži in žitom, ker setev in sajenje se ne more odlašati čez po naravi zaukazani čas. Število stradajočih narastlo je visoko nad 40.000 glav, še večje pa je število onih gospodarjev, ki so se sicer preživeli za silo, ki pa potrebujejo neobhodnega semena. Dežela je zdavnej že porabila v ta namen privoljeno svoto 20.000 gld., toliko nujnejše je pač, da že od vlade pride tudi tako dolgo pričakovana podpora. Kakor se nam poroča, storili so državni poslanci večkrat v pospešenje te podpore namenjene korake, in tudi deželni odbor glasil se je že večkrat, enkrat tudi neposredno brzojavno, in tako se nadejamo, da nam konečno vendar ta teden prinese rešilne pomoči.

— O desetletnici gospoda dež. predsednika barona Winkler-ja imamo danes še dodati, da so mu uradniki deželne vlade pri tej priliki izročili album s fotografijami vsih uradnikov; uradnike same vodil je pri tej priliki dvorni svetovalec Schemerl. Pri banketu dne 20. tm. bilo je navzočih 44 zastopnikov avtonomnih občin iz vsih krajev dežele, celo med obedom še došlo je mnogo brzojavnih pozdravov; napitnice napile ste se samo dve: prvič napil je deželni glavar presvitlemu cesarju, drugič pa mestni župan ljubljanski, slavljenca baronu Winklerju. Obe napitnici sprejete ste bile navdušeno in gospod deželni predsednik zahvalil se je za obe napitnici v srčnem odzdravu na deželo Kranjsko, drugo mu domovino.